

מסעות

מאמר סדר יום שמיני

נסיעה לצפת

א. ויהי ביום השמיני למעלה בקודש שאנו מונין כאן פה ירושלים, והוא יום חמישי בשבת, עשינו הכנה דרבה לנסוע על יומא דהילולא רבא ל"ג בעומר למירון (ולצפת). ונסענו לטובה על ידי מרכבות אויטאמבילין אחר תפלת שחרית לפני צהרים, ועברנו דרך שכונת רוחמה מכון שבתו של מרן הסבא קדישא לקבל ברכת פרידה לשלום. וכשאדמו"ר בא לביתו ומצאו מוטל על ערש דוי בעונותינו הרבים, נתבהל מאוד, כי פניו איננו כתמול שלשום, ודרש בשלומו, ואמנם לא נודע עוד כי חולת דלקת הריאה הוא, ובפרט לא ניכר כלל ולא עלתה על הדעת ח"ו שמחלתו אנושה, והגיד לנו נאמן ביתו שמקודם היה דואג ונאנח לאשר יומא דהילולא דרבי שמעון בן יוחאי מממש ובא, והוא עצור במטה!

הסבא קדישא צוה לרבינו לישיב קצת, והשיב שאינו רוצה להטריח אותו צדיק כעת בדיבורים, וגם כי ירט הדרך לנגדו, וקיבל רשות וברכה ושלום להצלחת הדרך. ורבינו אף הוא היה מתכוין לברכו בברכת רפואה שלימה, ולבשיבא חזרה לירושלים ימצא אותו בריא ושלם, וענה אמן. ובברכת השלום יצאנו לדרכינו ויפג לבינו איך נעזוב את הסבא קדישא במצב כזה, אבל אומץ חזק נשפע בקרבינו כי כאשר מלפני איזה שבועות שהיה בחולי מסוכן מאוד ר"ל — (עיין לעיל במאמר סיבת הרצון בהמכתבים) — ובעזרת השם יתברך השם נפשו בחיים והוטב לו, כן גם עתה בקרוב עוד יקום ויתהלך על משענתו, ורפוא יתרפא במהרה בימינו.

ב. טובה הארץ מאוד מאוד, כאשר עברנו בדרך הזה דרך הרים סביב לה לירושלים גבוהים ורמים, ובקעות גדולות עולים ויורדים — (עיין במסכת עירובין דף כ"ב ע"ב מעלות ומורדות שבארץ ישראל).

מבהיל הרעיון גם מגידולי הפירות והתבואות שדות וכרמים תאווה היא לעינים. ואדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] קיבל תענוג בראותו כל אלה, ויפח באפיו נשמת חיים, ואמר מה נחמד ונעים הארץ הטובה אשר נתן לנו ה' אלוקינו, כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים במהרה בימינו.

אמנם לעומת זה היה לו לב רגז ודאבון נפש כאשר עברנו דרך אהלי קדר המכוערים במעשיהם, הני שיבבי בישא דירושלים כמה קאלאניען של הציונים או מזרחים ודומיהן, ועינינו ראו ולא זר התנהגותם שבאו וטימאו את ארצינו הקדושה, הם ונשיהם בניהם ובנותיהם דמותם כצלמם בפנימי וחיצון, את ה' לא ידעו ותורתו לא שמרו, ויכעיסוהו במעלליהם, תהי עונותם על עצמותם רחמנא לשיזבן מעונשא דילהון.

וגם עברנו באמצע דרך בין הר גריזים להר עיבל, אשר כעת מקום מגורת הכותים הנקראים שמרונים שם בהר גריזים – (עיין במסכת חולין דף ו' ע"א דמות יונה מצאו להם בהר גריזים), והם לעם בפני עצמם יש להם בית המקדש שם לשיטתם – לשטותם, וכופרים בתורה שבעל פה, ה' יצילנו ולא יבואו בקהל ד' ישראל עד עולם.

עיר שכם

ג. כשבאנו לעיר שכם והיה מסודר מטעם רבינו לעמוד שם לבקר את חלקת השדה אשר קנה יעקב אבינו – [כמו שנאמר (יהושע כד-לב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב וכו'], ששם ציון קבורת קדושת יוסף הצדיק (ושני בניו מנשה ואפרים) ולהשתטח על קברו, ועוד יוסף חי, וכי הוא מושל בכל ארץ העליונה להשפיע שפע ברכות מדעת עליון לנזה אפריון. אמנם לדאבון לבינו לא זכינו ליכנס לשם, כי מתושבי ירושלים ההולכים מלפנינו במרכבות מלאות עמדו וחיכו אותנו בשכם להזהיר שלא לילך כעת להעיר פנימה, לאשר מחר יהיה האות הזה אצל הערביים (הישמעאלים) יום אידם ושביית מלאכה בתור מחאה נמרצה עבור חריצת המשפט מהממשלה לתלות

ג' ערביים שהיו מראשי הרוצחים והורגי היהודים ר"ל (בחודש אב שנה שלפני זה ה'תרפ"ט), וכבר עתה סמוך לפנות ערב מכינים את עצמם לזה, ואין להתראות לפניהם בשעת כעסם, בפרט עיר שכם המוכנת לפורעניות – (כפירוש רש"י בפרשת וישב בשם הגמרא), ואין בה ישוב של יהודים כלל כעת, והלא אחיך אין רואים בשכם, על כן שב ואל תעשה עדיף שלא לילך למקום סכנה, ובהכרח עזבנו את שכמה ליסע הלאה – (ודמינו לבקר את מקום קודש הנזכר ביום א' בשובינו לירושלים, ואמנם בעונותינו הרבים גם אז לא איסתייע מילתא, כי באנו כבר לשכם מבלי באי מועד הראוי רק בפנות היום ראשון לעת ערב, באופן שלא היה אפשר עוד לילך על הציון הקדוש). ומבני חברתנו מהרבנים הגאונים ובעלי בתים הי"ו אשר הגיעו לשכם טרם בא השמש ויעריב, הם היו שמה אצל קבורת יוסף הצדיק, רחמנא אידכר לנא ולהון זכותיה לעלמי עלמיה.

(ואדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] אמר אחר כך לפלא, כי אצל כל הז' רועים אושפיוזין עלאין קדישין, אברהם יצחק ויעקב משה אהרן יוסף ודוד, לא נסתבב לו להשתטח על ציון משכן כבוד קדושתם. והגם כי אצל דוד המלך ע"ה היה בהר ציון סמוך להמערה, אבל גם שם שבעה ברעות נפשו, והיה רק ממרחק בחדרי החיצונים, כנזכר לעיל במאמר סדר יום חמישי [אות ב' ג'], עיין שם היטב. רק אחת היתה מראש צורים וגבעות עולם אשר זכה לשפוך שיח אצל רחל אמנו מקור מחצבת קדושת ישראל לבדיה, תעמוד ותגן בעדינו, ותעורר כל השבעה רועים וכל הצדיקים למלאות משאלות לבינו לטובה בתוך כל ישראל).

ובאנו דרך עיר הקודש טבריא וסמוך לים כנרת, עד כי פנה יום הגענו לעיר הקודש צפת.

ליל ל"ג בעומר

ד. צפת עשויה ונראתה לנגד עינינו בתחלת ליל ששי ל"ג בעומר לטובה, רעיונות נשגבות חדשות מרחפות על פני הלבבות, הזאת העיר כלילת יופי אשר מעולם אנשי שם שרפי קודש חנו בקרבה, ובזמן מרן הבית יוסף הקדוש והאר"י הקדוש היו בה דור דעה שאין

כמוהו כנודע, כולם אנשים ראשי אלפי ישראל בעלי רוח הקודש, זכותם יגן עלינו, וכעיר הזאת נציג כפות רגלינו כעת, מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו¹.

1. כתוב בספר חסד לאברהם (מעין ג נהר יג, להגה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל) ש'צפת היה מוצנת ומזומנת להשיג שם סוד עומקה של התורה יסודותיה, כי אין אויר זך בכל ארץ ישראל כאויר צפת'.

רבינו זי"ע מביא לשון זה בדברי תורה מהדורא תליתאי, אות לג, ומציין לעיין בשו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רלד.

והא לך תמצית דבריו הקדושים [הנוגע לענינו]:

החיים והשלום, לנפך ספיר ויהלום, ה"ה ידיד ד' וידיד נפש כל חי, ה"ה גאון עולם, תפארת ישראל, פאר הדור, נזר הזמן, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, כקש"ת מה' זלמן מרגליות נ"י... למען ציון לא אחשה ולא אשקוט, עד יצא כנוגה אור משפט צדק בעזה"י.

ומה שכתב חסד לאברהם בנהר י"ג שם במעלת צפת נד כל ערי ישראל, היינו חוץ מירושלים. וחלילה להעלות על הדעת שקדושת שום עיר יותר מירושלים. ואם כן מי שפגע בצפת יקדע, ושוב פוגע בירושלים לא יחזור ויקרע, ובהיפך קיימא לן אם פגע בירושלים תחלה וכו' כמבואר בש"ס מועד קטן ורמב"ם ושלחן ערוך סוף הלכות ט' באב. ויש לפקפק דבזמן שבת המקדש היה קיים היה ירושלים עדיף וקורעים על בטות אותו העדיפות, ועכשיו צפת עדיפה. אבל חלילה לומר כן. ואיך יצויר שצפת הוא גבוה מירושלים ואווירה טוב מירושלים כמו שכתב בספר חסד לאברהם הנ"ל, וקרא כתיב (דברים יז, ח) וקמת ועלית על המקום, ופירש רש"י מכאן שגבוה בית המקדש מכל ארץ ישראל... אי אפשר לומר כן על מקום אחר או על צפת, ויעקב אבינו ע"ה אמר זה שער השמים, ואין ב' שערים...

ומה שהתפלא הדרת גאונו על הרבה חכמי ישראל שלא עלו לירושלים דוקא, והיה סנהדרין ביבנה דוקא ובצפורי, וגם בימי הרב בית יוסף והאר"י ז"ל מאי טעמא לא עלו הם. הנה בימי חכמי התלמוד היה הריגות ושמדות בירושלים, וגלו סנהדרין, ומשנתיישב במקומות אחרים, והיה שם מקום הועד ומקום ישיבה ותורה, ולא מיתדר להו בירושלים כמו במקומות אלו, שוב אין מצוה בירושלים, דאפילו עזרא לא עלה לבנין בית המקדש כל זמן שרבו ברוך בן נחיה קיים, כדאיתא סוף פרק קמא דמגילה, דודאי תלמוד תורה וישיבה עדיפה מן הכל. וכן היה בימי הרב בית יוסף והאר"י ז"ל היה קיבוץ רוב החכמים בצפת. ואין לשאול על כל החכמים מעיקרא, כי אין אדם יודע מטמוניות של חברו. ועל כל פנים כשעלו אלו, ומצאו רוב חכמי ישראל בצפת, על כן התחברו עמהם.

ובאמת טרם הפרד הרב הגאון מהו' עמרם מפה [ה"ה הה"ק רבי עמרם חסידא זצ"ל] הייתי כופל ומשלש עמו שלא ידור אלא בירושלים מקום משכן כבוד קדושת בית אלקינו, וכאשר עשה הרמב"ן ז"ל, אף על גב דבצפת נמצאו קברי אנשי אלקים הידועים, מכל מקום מי ימיר זה בקדושת ירושלים ומקום המקדש. ונסע הנ"ל על דרך לילך בים דרך יפו לירושלים.

אנשי בית המדרש המיוחס לצאנו – (נוסד על ידי חסידי מרן איש אלקים קדוש רבן של כל בני הגולה בעל דברי חיים זי"ע ובנו הקדוש איש אלקים מרן משינאווא זי"ע) – כבר חיכו ובאו לחלות פני אדמו"ר לשמחם בבית תפלתם להתפלל אצלם כעת וגם בשבת קודש. ונענע להם ראשו, והלכנו מיד לבית המדרש הנזכר לתפלת ערבית, ואחר התפלה נוהגין לעשות הדלקה כמו במירון על ציון המצוינת קודש הקדשים דרבי שמעון בר יוחאי זי"ע – (ובדומה לזה עושין בליל ל"ג בעומר גם בשאר ערי הקודש בארץ ישראל).

ה. סדר ההדלקה כך היתה לעינינו על ידי אנשי בית המדרש הנ"ל, הכינו ספלים וקערות גדולות מלאים בלאי בגדים משוחים בשמן והניחום על גג אחד שסמוך לבית המדרש הנזכר – (כי גגין שלהן ישרים ושוים ואינם משופין כגגין שלנו), ואנחנו והעם עמדנו במעקה שבבית המדרש הנזכר, ומשם היו מדליקין על ידי כלונסה של עץ ארוך ואבוקה של אור עד ששלהבת עלה מאליו שנעשה מדורת אש גדולה. ורבינו נתכבד להדליק בראשונה, וחסידים ואנשי מעשה היו מרקדין ומספקין ואומרים שירות ותשבחות להשם יתברך בשעת ההדלקה בניגון המיוחד לכך, לכבוד התנא רבי שמעון בן יוחאי, ולכבוד רבי אלעזר בנו וכו'. ועוד מזמרינ ואמרתם כה לחי אדוננו בר יוחאי, ואמרתם כה לחי רבן שמעון צדיקאי. וגם אומרינ בניגון המיוחד אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין וכו'. ואחר כך מרקדין ומזמרינ זמר בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך וכו' – (עיין לעיל במאמר סדר יום שלישי, אות ב) – בניגון הערב ומתוק לחיך, ורבינו בתוכם בהתעוררות נפלא, נחמד ונעים, אל מול פני מדורת האש העולה על מוקדה.

ו. אחר הדברים האלה הובא לבית המדרש תינוק בן שלש שנים, והמנהג לגלח שערותיו בל"ג בעומר – (כמו במירון שמביאין על הציון הקדוש דרבי שמעון בר יוחאי זי"ע הילדים של בני ג' שנים

והסיבו בעל הסיבות יתברך שמו דרך עכו לצפת. ואחר בואו שמה כתב אלי בעצה ושאל אם יעקור משם לירושלים. אז אמרתי שאני מיגני ממיקם, כיון שכבר בא שמה וקבע דירתו, וכפי מכתבו נראה שקשה ישיבתה של ירושלים עליו, וחזיתי לדעתיה שלא רצה אלא לפייסני על שעבר על דעתי, על כן הנחתי הדבר על דעתו..

עד כאן דבריו.

לספר ולגלח שערותיהם² שמח בשמחה ובטוב לבב, ואביהם של הילדים הולכין במלבושי שבת והשטריימיל על ראשיהם, ועושין ריקודין נפלאים, ומשבחין ומפאריין ומעריצין ומקדישין וממליכין את שם האל המלך יתברך שמו בשלהבת קודש, אשרי הזוכה ורואה (בשמחתם). והילד היה לבוש בבגדים נאים יפה עינים, וטוב רואי בצלם אלקים פיאות ראשו מתוקנים, וגילחו אותו בבית המדרש, וחילקו מיני מזונות עם משקה, ובטוב לב רקדו במחול. והאב לקח הילד ובין כתפיו שכן, וגם קרוביו וכהנה לקחוהו על הכתף ורקדו עמו סביב סביב, ומאוד היה נחמד למראה עיניו תמונת קודש הלזה, המתנשא לכל הראש משמחת לב ומאירת עינים, וכדאי להוליד בנים אשר יראת ה' חופף על פניהם ולשמוח עמהם בשמחה של מצוה ואהבה כזו, כי הם חיינו ואורך ימינו.

ז. קרוב לחצות לילה ראינו על ידי החלונות בצפת למרחוק במירון את השלהבת אש, מההדלקה הגדולה שנעשה בחצר הקודש שעל אוהל ציון קדושת רבי שמעון בר יוחאי זי"ע, ששם הוא ברביא סגיא, והשמחה בליל התקדש הלזה הוא עד אין חקר בבית וחצר מערת רבי שמעון בר יוחאי במקהלות אלפי ישראל, כל הלילה עד הבוקר ועד בכלל, והדר הוא לכל חסידיו, רק על פי עצת החרדים שבירושלים וצפת לא נסע אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] למירון על הלילה, כי בעונותינו הרבים ישנו שם אז תערובות טוב ברע ביותר, ועיקר בלילה שמתקבצים לשם המון חלוצים וחלוצות של הציאניסטען שר"י, ויתיצב גם השטן בתוכן, בריקודין של נערים וגם בתולות, ועושין הוללות ושחוק בהיכל קודש הקדשים דהתנא הגדול והנורא זי"ע, אוי להם ואוי לנפשותם בזה ובבא.

משיבת

2. מנהג זה הוא מנהג קדום, כמו שכתב בשער הכוונות (דף פז, ב) ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קבר הרבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר אשר קבורים בעיר מירון כנודע, ואוכלים ושמחים שם. אני ראיתי למורי ז"ל שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא – (עיין בספר דברי תורה מהדורא תליתאי, סימן מו). וזו היתה פעם הראשונה שבא ממצרים, והר"ר יונתן שאגי"ש העיד לי בשנה הראשונה קדם שהלכתי אני אצלו עם מורי ז"ל שהולך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו, ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע, ועשה שם יום משתה ושמחה וכו', עד כאן לשונו.

וביום ל"ג בעומר בבוקר בדרך נסיעתנו מצפת למירון (כנזכר להלן) פגענו עוד ברשעים הללו בשובם חזרה, בתערובות זכרים ונקבות יחדיו ירננו בשירי עגבים, וקול באשה ערוה ר"ל. וכל זה עינינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו בעונותינו הרבים, והתנא הקדוש רבי שמעון בן יוחאי – (לשיטתו, דאפילו טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, כדאיתא במסכת יבמות דף ק"ג, ומכל שכן רעתן ותועבתן ר"ל) – בודאי ינקום מהם ומהמונם במהרה בימינו. ומטעם זה קיימנו מצות ההדלקה בצפת כנזכר לעיל, ובראיה בעלמא למרחוק ראינו את האור כי טוב במירון, וכנזכר.

מאמר סדר יום תשיעי

יום ל"ג בעומר הילולא דרבי שמעון בן יוחאי

א. והיה ביום הששי בבוקר והכינו את אשר הביאו מרכבת האויטאמביל ליסע לעיר הקודש מירון, ברגש אימה וחרדת קודש צעדנו לנסיעה זו לטובה, ובכל הדרך עלמא כבי הילולא רבא דמיא לפנינו, אלה ברכב ואלה בסוסים, ואלה עולי רגל הלוך ושוב, וצר המקום בהדרך שמה, ובשטח מקום אחד צריכין להמתין עד שזה יוצא וזה נכנס בהמרכבות – (ועיין ראש השנה ח"י ע"א שעל זה אומרים וכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, כמעלות בני מרון שנכנסין ויוצאין אחד אחד), ושמחת יו"ט ניכר ברחובות חוצות, זה היום עשה ה' יגילו וישמחו בו עליונים ותחתונים¹. וביותר כשבאנו למירון, מרחוק נראה והופיע לנגד עינינו המון חוגג בחצרות בית ה' במערת רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, וקול רנה וישועה באהלי צדיקים. ובפרט בבואינו להחצר הגדול רחבת ידים שלפני הבית והאוהל הקדוש, וזמן קהלה לכל היא אנשים ונשים וטף מלאים על כל גדותיו, עולם מלא ושלם רואין כאן, וכיומא דשוקא בעיר גדולה.

ובהגיע תור רבינו בתוכם, נעו לקראתו בתופים ובמחולות וכנורות המנגנים שמה לכבוד ההילולא רבא, ומפני גודל דוחקא דציבורא ושנתקרב ביותר לאדמו"ר בנתינת שלום, הוא היה אומר בתחנונים

1. זה לשון הרב החיד"א ז"ל בספרו עבודת הקדש מורה באצבע סימן ח, אות כג: "יום ל"ג בעומר ירבה שמחה לכבוד הרבי שמעון בן יוחאי זי"ע כי הוא יום הילולא דלילה, ונדע שרצונו שישמחו ביום זה וכו'".

זה לשון רביה"ק בעל בני יששכר זי"ע במאמרי ל"ג בעומר (חודש אייר, אות א): "נתאמת לנו מאנשי אמת אשר השמחה ביום הזה על ציון הרשבי"י הוא שלא כטבע, כדכתיב (משלי יג, ט) אור צדיקים ישמח. ועיין בשער יששכר מאמר גל עיני מה שכתב בזה באריכות.

קבח

מסעות ירושלים

ברוח נכאה ובעינים זולגות דמעות בחיבת הקודש, הניחוני נא הניחוני עד מהרה ליכנס אל הקודש פנימה, ואנחנו תאחינו רעד אימתה ופחד נדמה כאבן, כי מאן חשיב ומאן ספין לצייר ולהתבונן ערך קדושת המקום אשר ידרכו כף רגליו בה במקום אשר מלאכי מעלה ושרפי קודש תאין ומתכנשין – (עיין סנהדרין דף צ"ח ע"א דרבי יהושע בן לוי אשכחיה לאליהו בפתח המערה דרבי שמעון בר יוחאי, עיין שם היטב) – להתנא הנורא אשר נעשה אדם נאמר בעבורו, וכל ברואי מעלה ומטה מזדעזעין בהבל פי קדשו, וכמה גאוני תקיפי קדמאי רבנן קדישאי זי"ע חפזו ופחדו אל טובו של מערת רבי שמעון בר יוחאי לנגוע בקצהו², וליקרב בהיכלה, ובאלפי אלפים ורבוא רבבות הבדלות לאין שיעור אנן מה נענה אבתרייהו!

אמנם בתוך מקהלות³ רבבות בית ישראל אשר תמיד יבואו לפני ולפנים בפרט ביומא דהילולא ושמחת עולם, אין מדקדקין כל כך מי ומי ההולכים והמסובין והבאים לקחת חבל בהשמחה ולשבוע מטובה.

2. אור החיים הקדוש זי"ע א משיח ה' אשר בצלו אנו חיים מוצאים אנו שקיים המנהג הקדמון של העליה בהר ציון המצויינת בכפר מירון, כמו שכתב הגאון רבי שמואל העליר זצוק"ל הגאב"ד בעיר צפת (נזכר בחומש היכל הברכה פרשת יתרו) בסוף ספרו (כבוד מלכים), וזה לשונו: 'ואעיד אני באמת, כי בילדותי שמעתי פה מרבני קדישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וספרו, כי הרה"ק ר' חיים בן עטר זי"ע היה פעם אחד בהילולא פה עיר הקדוש צפת, וכשעלה למירון והגיע לתחתית ההר שעולים משם אל המקדש, ירד מהחמור והיה עולה על ידיו ועל רגליו, וכל הדרך היה גועה כבהמה וצועק היכן אני השפל נכנס, למקום אש להבת שלהבת קוב"ה, וכל פמליא של מעלה הכא, וכל נשמות הצדיקים שמה, ובעת ההילולא היה שמח שמחה גדולה, עיין שם.

3. עיין דברי רבינו בספרו שער יששכר (מאמר מאזנים למשפט, אות פ) בתפלת היה עם פיפיות וכו' עמך לפניך יעבורון והם בתוך יעבורון, לכאורה הוא תמוה כפי מנהגינו במדינות אלו כולם השליח צבור עומד בראש, ולפנינו יעבור (לפני התיבה) במזרח, ובתוך (היינו באמצע) היא רק הבימה שקורין בה לספר תורה, ולא שעומד הש"ץ שם, ומה זה שכתב והם (הש"ץ) בתוך יעבורון (וכנראה זהו מנהג הספרדים, אבל אצלינו אינו כנ"ל). ואם לומר כונתו שהש"ץ היינו הגדול ומנהיג מוליך הצבור בראשונה במשפט יום הדין ואחריו בתוך יעבורון הם במשפט, זה אינו, דהא אמרינן בראש השנה מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין, ואחר כך צבור מקמא דליפוש חרון אף, ואם נחשבו המנהיגים לבחינת מאן מלכ"י רבנן איך יעבורון הם את הצבור בתחלה, הלא אדרבא המה יעבורון מקדם כנוכר.

וי"ל על פי המקובל אצלינו בשם זקני הגה"ק מראפשיץ זי"ע (בעל זרע קדוש) מעשה בחסיד אחד (ונדע אצלינו מי היה החסיד שהיה אז) שהסתופף בצלו בשבת קודש בבית המדרש שלו שהתפלל בין העולם, ובעת שהיה הבעל תפלה והצבור

באבירות לב כזה נדחקנו אחר אדמו"ר ובאנו אל הבית נכון ונשא, היכל לפנים מהיכל, מנוחת התנא הקדוש, והבית מלא אורה בשמן זית זך כתית למאור, ונרות הדולקות לאין שיעור⁴. ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו וחסידים ברנה יגילו, מעין עולם הבא יתענגו בה לרווחה, זה לומד ואומר זוהר ותיקוני זוהר הקדוש, וזה אומר תהלים, זה תפלות ותחנונים, וזה בטלית ותפילין מתפלל בציבור, זה בנבל וכנור, וזה בזמירות ותשבחות. מהן יושבים נמוכים על הארץ ועוסקים בדברים שבקדושה הנ"ל, ומהן עומדין צפופין ונמצאים גם כן באכסדרה הגדולה היכל הגדול של הציון, כמה וכמה מוטיין ושוכבין וישינים על הארץ מעייפות עבודת כל הלילה עד הבוקר, וכהנה. וכתות כתות מרקדין ומטפחין במלבושי שבת ויו"ט בשמחת בניהם הקטנים שמגלחין שערות ראשן כאן (כנזכר לעיל בזה), וחולקין יין שרף ומגרנות ואומרים לחיים ומברכין זה לזה שיגדלו את בניהם לתורה. ומי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו. וההתעוררות ורגש הנפלא הוא עד אין חקר, אשרי העם שככה לו.

אומרים בשבת קודש בפי ישרים תתרום, היה אותו החסיד מהרהר בלבו (בענוותנותו) מה אני בכלל ישרים, ואם כן אין לי חלק לרומם השם יתברך בפי ישרים, ועל ידי זה נפל לבו ונתעצב אז. ובאומרו ובשפתי צדיקים תתברך, נמס לבו עוד יותר כי בכלל צדיקים בודאי אינו, וכן להלאה. ואחר כך כשהתחיל הצבור (בקול רעש שהיו מתפללים שם) ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו וכו' אז שב רוחו ונתלהב מאוד בחשבו הלא במקהלות רבבות עמך בית ישראל (אני גם כן בכללן על כן יש לי חלק להיות) ברנה יתפאר שמך מלכנו וכו', והתפלל עמם בחשק דקדושה בראוי. זהו היה במחשבתו בעת התפלה שבת קודש ואיש לא ידעו וגם לא גילה זאת לשום בן אדם מה שעלה במחשבתו. ואחר כך בסעודת צהריים בשבת קודש נתן לו זקני הקדוש מראפשיץ כוס יין ואמר אתן לבעל המקהלות (מקהלות"ל בל"א ובלשון צחוק) בוס יין, והעולם לא הבינו דבריו וחידותיו, אך החסיד הלז הבין בלבבו וידע מיד את הרוח הקודש של רבו אשר הגיד לו בפירוש מה היה במחשבתו וכונתו בתפלתו, עד כאן שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע.

וזהו י"ל מה שמתחנן הש"ץ בתפלתו אשר לא בא בזכותו כי אם כגמול הלב יחיל ואין בידו מעש להצטדק רק בכלל הצבור אשר שלחוהו. וזה שאומרים עמך לפניך יעבורון, (היינו שהם באים רק בכח הצבור והכלל על כן יקדימום בתפלתם. כי באו רק בזכותם). והם בתוך יעבורון, (היינו במקהלות בתוך עמך ישראל גם הם יזכו להתפלל בכח זכותם בני"ל. וזה שאומרים בתפלה הלז עמך מסביבים אותם כחומה, היינו בכח עמך הצבור הם מסביבים אותם כחומה בצורה ועל כחם הם, באים לטובה בני"ל, עד כאן לשונו.

4. עיין בספה"ק בני יששכר מאמר חרש אייר (מאמר ג, אות ג"ו) טעם למנהג ישראל שנהגין להדליק נרות ומאורות ביום הילולא דרבי שמעון בן יוחאי.

ובכל ערי יהודה בארץ ישראל במוסדות הקודש בכלל, ובמירון על הציון הקדוש בפרט, רואין ומבינים קצת, והחי יתן אל לבו מהו אותו היום ל"ג בעומר בסגולת מעלת שבח יקר תפארתו להעריך את שם התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, ויודו לזכר קדשו ביום שמחתו ושמחת כל העולמות – (עיין שולחן ערוך אורח חיים סימן תצ"ג במגן אברהם ובעטרת זקנים שם שנענש גדול אחד על שאמר נחם ביום ל"ג בעומר, עיין שם היטב), מה שאין כל חוזה ואין איש שם על לב בחוץ לארץ, (זולת השרידים אשר ה' קורא יודעי חן ובינה לעתים).

והנה רבינו נתקרב אל הכותל ובנין אבן חלק ורחב היוצא דופן (שתחת לזה מקובל ששם מערת רבי שמעון בר יוחאי זי"ע), ובקול בכי ודמע עינים למד ואמר באידרא קדישא איזה עמודים, ואחר כך קרא הפתקאות רחושי מרחשין שפתיה בבקשת רחמים בעד הכלל והפרט, ואמר מזמורי תהלים, ונתעוררו כל העם ושפכו דמעות כמים. ואחר כך הנחת טלית ותפילין ותפלת שחרית בציבור שם בהיכל הפנימי של הציון הקדוש. (וטרם גמר התפלה בא אל הבית שופט ומושל האנגלי [ענגלישער גיווערנער] של גליל העליון בארץ ישראל לקבלת פנים וכבודו של רבינו, והמתין עד אחר התפלה. ויען שהגידו כי הוא עשה טובות לישראל בעת הפרעות וההריגות ר"ל בשנת תרפ"ט, על כן השיב לו אדמו"ר דברי שלום וברכה, שזכות התנא רבי שמעון בר יוחאי יעמוד לו שיהיה משכורתו שלימה כלפי החסד שעשה עם בני ישראל, וכה יוסיף הלאה להטיב עמהם, ובברכות תודה וכו'. ועל ידי המתורגמן קיבל הברכה, והשיב גם כן ברב הודאה ושלום ואותות הכבוד ויצא לדרכו).

ואחר התפלה וחליצת התפילין והטלית קירב רבינו שוב למקום הקודש שכנגד המערה כנוצר לעיל לומר בר יוחאי נמשחת אשריך וכו', בניגון המיוחד שם לזה – (כנוצר לעיל במאמר סדר יום שלישי אות ב') – עם חבורת קדישתא די בארעא דישראל העומדים מסביב, חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין ואדמו"ר בתוך העגולה ומחול לצדיקים, התעלס באהבים ברגש קודש ואש להבה בריקודין ודביקות נפלא, ונתלהבו כל העם בבכיה של שמחה, וכולם פותחים את פיהם בקדושה וטהרה בשירה ובזמרה, אשרינו מה טוב חלקנו

ומה נעים גורלנו, שזכינו לראות ולשמוח בשמחת מצוה הלזו. ויהי רצון שיהיה חלקנו עם הצדיקים המרגישים באור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, במהרה בימינו בתוך כל ישראל עד עולם.

ב. אחר הריקודין הגיד רבינו לאנשי שלומו אל תתפלאו על שהרהבתי בנפשי עוז איש פשוט כמוני – (כן הגיד בענותנותו הגדולה) – לרקוד ולשמוח במקום קודש הקדשים לפני התנא רבי שמעון בר יוחאי, יען כי תמכתי יתדותי בזכות אבות שהנני בן לאותו צדיק יסוד עולם מארי דרזין בעל המחבר ספר הקדוש באר לחי ראי על תיקוני זוהר הקדוש זי"ע, שבכח חיבורו בודאי זכה לשויכות גדול⁵

5. לכבוד החד קדושת היום, יומא דריגלא של איתן אדונינו התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי זי"ע, נעתיק ממה שאמר רבינו זי"ע השייך לענין זה, ונדפס בספר דרכי חיים ושלו (אות תרלד).

וזה לשונו:

עובדא שמענא מפה קדושת רבינו פעם אחד בתוך סעודת ל"ג בעומר שהיה יושב ומתעלס בנעם אור היום, ובמקום גדולתו שם ענוותנותו, בוכה ומתמרמר, וסיפר מעשה רב מהה"ק ר' משה ב"ר דן זי"ע, כי פעם אחת ביום שמחת תורה כאור בוקר יזרח שמש, והוא הלך לבית המרחץ לטבול קודם התפלה ועבודת היום, ובדרך הילוכו פגע באיש פשוט אחד (סנדלר או חייט) והטלית נשא בידו ופניו צהובות, ושאל אותו הצדיק מאין הוא בא, השיבו מבית המדרש והתפלה. ושאלו שוב מה זה מהרת למצוא ולהתפלל כל כך בזריזות. השיב האיש הלא זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו ואני כבר התפללתי ואלך לאכול ולשתות ולשמוח לכבוד יו"ט, והרבי הולך כעת רק להמקוה ומתי יעשה לביתו לשמוח בשמחת היום. ושאלו הצדיק האם למדת כל כך תורה הרבה בזו השנה עד שאתה ממהר לשמוח כל כך ביום 'שמחת תורה'. השיבו לא למדתי כלום, כי איננו בר הכי, לא קרא ולא שנה. ושאלו אם כן לשמחה מה זו עושה לך. ואמר האיש הלא אם יש להרבי אח והוא משיא את בנו או בתו אז הרבי לוקח חבל ושש בשמחתו, הגם שאין הוא בעל החתונה רק אחיו, ויען ששארז הוא עצמו ובשרו לכן עז וחדוה גם במקומו, ובכן הלא כל ישראל אחים, ויען כי הרבי למד וקרא ושנה ועסק בתורה והוא שמח בשמחת תורה, וכמוהו רבים וכן שלימים, ובתור אחיהם אגיל ואשמח גם אני בשמחה רבה, עד כאן.

וסיים רבינו:

אם כי אני איני יודע בסתרי תורה בתורת רשב"י, עמוק עמוק מי ימצאנה, אבל אבי הקדוש הלא זכה הרבה לסוד ה' ליראיו בנסתרות התורה על ידי חיבורו 'באר לחי רואי' על התקוני זוהר הקדוש, והוא בודאי שש ושמח בזה היום בהיכל קודש הקדשים דרבי שמעון בר יוחאי ביומא דהילולא דיליה, ולכן אני בתור בן לאותו צדיק ארדיב בנפשי עז ליקח חבל בשמחה זו כי קדוש היום לאדונינו.

בהיכלא דמלכא קדישא התנא רבי שמעון בר יוחאי, וכאן אבא מזכה ברא, ובעבורו ישמח לבי גם אני, ותגל נפשי באתר דזקוקין דנורא, עד כאן תורף דבריו הקדושים.

רבי אלעזר ברבי שמעון בר יוחאי

ג. אחר כך נכנסנו שוב להיכל הגדול הקדמוני של הציון, ששם באמצע הבית מנוחת קדושת התנא הגדול רבי אלעזר ברבי שמעון, ציונו מוקף בגדר של ברזל. אדמו"ר נכנס לפנים בהגדר, ובדמע עיניו הרים קולו באמירת מזמורי תהלים בגודל התעוררות, והעם סביב שמו עליו כדין שרותא דצלזותא, שפכנו שיח לבבינו בהתרגשות פחד ורעדה, כי באמת מלבד שיתעורר האדם כאן אצל בנו של רבי שמעון בר יוחאי, וביומא דהילולא דאביו בודאי ביותר תעוזו ידו תרום ימינו לעורר רחמים בעד כלל ישראל, עוד תפול עליו אימתה ופחד מיוחדת מגודל נוראות קדושת התנא רבי אלעזר שהוא קובע בהמתקרבם סמוך למנוחתו חרדת קודש בפני עצמו – ועיין במסכת שבת (ל"ג ע"ב) שגם הוא היה טמון עם אביו ולמדו תורה במערה י"ג שנים ומאוכלי המן חרובא דזיתא ועינא דמיא שנברא בעבורם מן השמים, עיין שם היטב, וגם איתא במסכת סנהדרין (צ"ז ע"ב) שגילה רבי שמעון בר יוחאי את רבי אלעזר בנו שהוא מבני עליה, ואם שנים הם אני ובני הם. [וכה אמר רבי אלעזר בעצמו (זהר חדש פרשת לך): אמר רבי אלעזר חילי סגיא בעלמא הדין ובעלמא דאתי]. ועיין עוד נפלאות ונוראות מרבי אלעזר ברבי שמעון במסכת בבא מציעא (דף פ"ד) ממה שהיה שוכב בעליה אחר פטירתו ח"י שנים ויותר, וכשבאו לביתו לדין תורה בין אדם לחבירו היה יוצא בת קול מהעליה זה חייב וזה זכאי, עד שהביאוהו רבנן אחר כך בערב יום כיפור למערת אביו זי"ע, עיין שם היטב באריכות.

ובל"ג בעומר האחרון (תרצ"ז) לימי חייו של רבינו בחליו האחרונה ישב על השלחן בחדרו, ובעינים זולגות דמעות התמרמר ואמר: אוי ואבוי אבי הקדוש היה לו רגש עצום ביום הנכבד ונעלה הלז למעלה בקדש, ואני איך הורידו והפילו אותי כל כך באין אונים במצב כזה שלא אוכל לעשות מאומה, ולמד אז בזוהר הקדוש. וציוה להרבני החסיד מו"ה משה גאלדשטיין נ"י (בעל המחבר ספר מסעות ירושלים ותיקון עולם) ולהרה"ח מו"ה חיים דוב גרינפעלד נ"י (משמש בקדש) שהיו עמו בצוותא חדא בעיר הקדוש במירון להזכיר ולומר לפניו בניגון ארץ ישראל שמזמרים שמה 'בר יוחאי וכו', וששמע וראה בעת עומדות היו רגליו בשערי ירושלים תו"ב, ורבינו היה מנגן עמהם וחזר הניגון כמה פעמים ברגש התעוררות.

רבי יצחק

ה'תשע"ט

ד. ברגשי געגועין יצאנו החוצה מהיכלי קודש הנ"ל ונכנסנו למערה הקטנה סמוך לשער החצר ששם מנוחת קודש התנא רבי יצחק, שהיה חד מבני עליה מחבריא קדישא דרבי שמעון בר יוחאי. ובספר חיבת ירושלים מביא בשם אה"צ דהוא רבי יצחק הנזכר בזוהר הקדוש פרשת ויחי, (ולא כמו שרגיל בפי העולם שהוא רב יצחק נפחא כמו שהבאתי כבר לעיל מזה במאמר נותן בים דרך, אות ז', עיין שם היטב). ועיין בלשון זוהר הקדוש הנזכר ושם נאמר מעשה רב איך שרבי שמעון בר יוחאי מסר נפשו על רב יצחק שלא יסתלק עוד מעולם הזה, והצילו ממות שהוסיפו לו עוד אחר כך חיים, ואביו של רבי יצחק בא אליו מעולם הבא במחזה שינתו להודיעו כל זה, והגיד לו גודל חלקו המוכן בגן עדן העליון ושיהיה מתקן פתורא ביומא דהילולא דרבי שמעון בר יוחאי, עיין שם היטב באריכות. התנא האלקי הזה – מלבד עצם כחו עד אין חקר שהוא רב להושיע על ידי תפילתו להשם יתברך לכל הבאים ונוקשים על דלתי ציון קדשו – הנה הוא מהיושבים ראשונה במלכות לפני רשב"י, ועומד ומשמש לפניו בקודש לתקן פתוריה כנ"ל, על כן בטח יעטר פתורא דיליה ברזא יקירא עמיקא וטמירא שבלב ישראל להיות תפלתם קטירא לחיי עלמא יתברך שמו, לעשות כרצון איש ואיש בכלל ובפרט.

והנה יש להעיר מה שכתבתי לעיל (במאמר נותן בים דרך אות ז') בענין רבי יצחק אם מנוחתו כבוד בתוך המערה או חוצה לה למערת רבי שמעון בר יוחאי, יעיין שם. דלפי מה שכתוב בבאר לחי ראי בריש הקדמה אחרת לתקוני זוהר הקדוש דהחבריא ובתוכם רבי יצחק היו בהמערה שנמלט רשב"י ושם חיברו התיקוני זוהר הקדוש יעיין שם היטב, ואם כן נראה דרבי יצחק היה באמת בצער מערה וממילא יוכל להיות עם רבי שמעון בר יוחאי.

אמנם מהגמרא (בבא מציעא דף פ"ד) נראה דדייקא הצער שסבלו במערה גרמה, וזהו רחוק מלומר דהחבריא קדישא שלו שלא הוצרכו לברוח היו בהמערה בתמידות וסבלו צערה באין הכרח, וקרוב יותר לומר דרק לפרקים באו אצל רשב"י ללמוד שם, וממילא שוב אינו

נחשב לנגד צערו של רשב"י שברח מפני המלכות וישב שם י"ג שנים רצופים. אבל יוקשה דהא גם רבי אלעזר לא הוצרך לברוח – (כנראה מהגמרא (שבת לג, א) דרך רשב"י מפני שגינה את המלכות גזרו עליו), ואף על פי כן היה בצער מערה בתמידות עם אביו ואם כן אפשר שגם שאר התלמידים עשו כן שלא לזוז מרבי שמעון בר יוחאי וקיבלו עליהם יסורים מאהבת התורה, ולא אישתמע לומר כן, וצריך עיון. ואם נאמר דרבי יצחק הנזכר בזוהר הקדוש שהוא מחבריא דרשב"י הוא רבי יצחק נפחא ואם כן אינו זהו הקבור בחצר רשב"י (כנ"ל מהאריז"ל), ואז בעל כרחך צריך לומר כמו שכתבתי במאמר הנ"ל דלפי הנראה לעינים בלאו הכי רחוקה מערת רבי יצחק מרשב"י, ויודעי בינה יכריעו בזה.

רבי יוחנן הסנדלר

ה. משם הלכנו בדרך לא רחוקה לקבר קדושת התנא רבי יוחנן הסנדלר שמנוחתו כבוד שמה במירון, במערה נחצב בהר וכיפה בנויה עליה. והגיד רבינו הקדוש בחין מליצתו, הלא עתה בעקבתא דמשיחא אנו עומדין וצריכין סנדלר טוב ויפה לתקן העקביים, על כן נלך לרבי יוחנן הסנדלר להשתטח על קברו ולחלותו שיתקן את העקביים כיתד שלא תמוט⁶.

והגיד עוד כי המלאך מט"ט הוא תופר מנעלים כביכול, וגם הזכיר את שם המלאך סנד"ל לתקן כנזכר לעיל, עד כאן תורף דבריו הקדושים – (ומקוצר רוח בינתי רשמתי רק למזכרת כפי ששמעה אזני, והמשכיל יבין יותר).

רבינו הדליק בנר של שמן על ציון הקדוש דרבי יוחנן – (ששם מדליקין גם כן בספלי של שמן הרבה, ועל ידי משמש אחד המכין כל זה), ונשתהה שם זמן מה באמירת מזמורי תהלים ושיח קודש. ורבי יוחנן הנזכר – שהוא גם כן מתלמידי רבי עקיבא (ברכות כ"ב ע"א) כמו רבי שמעון בר יוחאי – יליץ לטוב בעדינו, וכשמו כן

6. זה לשון הגאון בעל סדר הדורות [בערכו]: והיה עושה סנדלין, וביוחסין כתב י"א נקב מרגליות, כי תרגום ראמות וגביש סנדלכון, ואני ראיתי בספר מסעות בנימין שראה הכלי שלו שהיה שורה שם העורות.

הוא (עיין בספר הקדוש בני יששכר לחנוכה מאמר הלל והודאה שדרש על מלת יוחנן דשמא גרים) להשפיע רב חנ"א וחסדא עלינו ועל כל ישראל – [ועיין בספר חיבת ירושלים (מאמר רננו צדיקים) מעשה נוראה ונפלאה ממערת רבי יוחנן הסנדלר, שהטמין שם גוי אחד צאנו וחפציו והאמין בקדושת הצדיק שהם נשמרים, וכשבאו שודדים וגנבים נשארו שם כאבן דומם עד שהניחו החפצים, עיין שם היטב].

הלל ושמאי

ו. בשובינו חזרה מקבר רבי יוחנן לחצר מערת רבי שמעון בר יוחאי עמדנו ממרחק עם רבינו מנגד ההר אשר שם מנוחת קדושת הלל הזקן ותלמידיו – [ומקורב רואין שם כוכין עם ארונות], גם כן באמירת תהלים ובקשת רחמים כמוכן. ולגדם שם קבורת קדושת שמאי ותלמידיו⁷, ומה יצטיין אדם חי ברגש מוחו וחדרי לבבו כאשר מכניס ראשו בין ההרים הרמים קדושת התנאים הנוראים הללו 'אבות העולם' (ירושלמי חגיגה פ"ב, ה"א)⁸, מזה ומזה, שכל העולם כולו כדאי להם לכל אחד ואחד, וזכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

אחר כך שכבר הגיע כחצות היום, ולגודל הפצרות מנהלי חברת מושב זקנים שסמוך לחצר מערת רבי שמעון בר יוחאי במירון לבקר בהיכל מוסד קודש הלזה, נענה להם אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] והביאו לשם פת שחרית במיני מזונות וטעימת יין שרף וחלב לכבודו. ואחר זה יצאנו מתוך זיעת החום אשר מגודל דוחקא דציבורא שבכל חצרות קודש וציוני הקברים שבמירון, וחזרנו לצפת תו"ב.

7. זה לשון סדר הדורות (ד"א תתקנ"ד): רבי דוד הנגיד נכדו של הרמב"ם היה בדור רמב"ן, היה חכם גדול וחסיד, והיה מתפלל כמערת קבורת הלל ושמאי ויצאו מים, ואז החרים למלשינים, וכו' ביום מתו ת"ק מלשינים בארץ מצרים, ואחר שני חדשים נעקרו נשיהם ובניהם מהעולם.

8. וראה בספר מדבר קדמות (מערכת א, אות ב) שכתב בשם ילקוט ראובני שכתב בשם מגלה עמוקות (אופן עד) על הפסוק נעשה אדם, וזה לשונו: 'נעשה' אדם, ראשי תיבות נ'מלך ע'ים ש'מאי ה'לל, שהם כלל כל הנשמות הצדיקים, לכן קורא אותם רבי שמעון בר יוחאי במחלוקת שמים וארץ במסכת חגיגה אבות העולם, כי הם ממש אבות העולם, שמאי משמאל המרכבה, והלל מימין המרכבה, עד כאן לשונו.

רבי יוסי ברבי יעקב ומקום האידרא

ז. בדרך בין מירון לצפת עמדנו ושהינו מעט לשוח בשדה ושיפולי ההר אצל איצטבא של אבנים ששם מנוחת כבוד התנא רבי יוסי ב"ר יעקב חד מבני היכלא דמלכא קדישא רבי שמעון בר יוחאי. והוא הנזכר באידרא רבא בזוהר הקדוש פרשת נשא, ושנפטר במיתת נשיקה אז בזמן התגלות האידרא, כמבואר שם באריכות.

המקום ושדה הלז הוא חקל תפוחין קדישין אשר שם למד וחיבר רבי שמעון בן יוחאי וחבריא קדישא דיליה האידרא רבא, כמבואר בשער הגלגולים להאריז"ל אשר רבי שמעון בן יוחאי ישב באותו מקום ממש של קבורת רבי יוסי הנזכר, וסמוך לשם ישב רבי אלעזר ורב אבא וכו'. ומה נורא המקום הזה שזכינו בעזרת השם יתברך להציג כפות רגלינו עם רבינו הקדוש (שליט"א) [זי"ע] ולומר שם פסוקי דרחמי.

רבי יהודה ב"ר אלעאי

ח. וגם עמדנו אז בדרך ההוא להתפלל ולשפוך שיח אצל ציון הר קדשו של התנא רבי יהודה ב"ר אלעאי, – (היה גם כן רגיל עם רבי שמעון בן יוחאי, כנראה מהגמרא שבת הנזכר הלאה בזה. ועיין בפירוש הקדוש באר לחי ראי בריש הקדמה אחרת לתקוני זוהר הקדוש שכתב דרבי יהודה הנזכר בין החבריא קדישא דרבי שמעון בן יוחאי בעת חיברו התקוני זוהר הקדוש הוא רבי יהודה הנזכר בש"ס שבת, יעין שם), – שמנוחתו כבוד בשיח ומערה בעומק ההר כוכין בתוך כוכין.

ומחמת כי הכוכין הם נמוכים במדת גבהם על כן לא היה אפשר לאדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] ליכנס, רק עמד בפתח המערה בשיח רגשי קודש ואמירת תהלים, ואני השפל נכנסתי לפני ולפנים לכוף כאגמון ראשי וגופי וכמעט בפישוט ידים ורגלים (כי אי אפשר לעמוד שם בקומת

9. הרב השל"ה הקדוש ז"ל במכתבו הידוע לבני ביתו כותב: כי במערה של רבי יהודה ב"ר אלעאי קבורים עשרים תנאים ותלמידיהם.

איש), ואדמו"ר מסר לי פתקאות ואלה שמות בני ישראל ובקשותיהם שמצא עוד מונח ברשותו (מאותן שלקח עמו למירון על הציון הקדוש דרשב"י), ואמר לי תהא שליח בני ישראל להניחם בתוך המערה הקדושה, ותושע גם כן לטובה. בבטחון חזק – כי התנא הקדוש הלזה רבי יהודה ב"ר אלעאי הנקרא ראש המדברים בכל מקום (אם כי רק בסיבת מלכותא דארעא השיג ונתעלה בתואר גדול הלז כמבואר במסכת שבת [דף ל"ג ע"ב] במעשה דישבו רבי יהודה בר"א ורבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי, עיין שם היטב, אבל אם קבעו לו תואר הלז בש"ס בודאי אוקמי ליה משמיא [ועיין ש"ס ברכות ס"ג ע"ב] להיות ראש המדברים בכל מקום) – יהיה מלאך מליץ אחד¹⁰

10. וראה נא לשון הרה"ק רבי אלעזר אזכרי ז"ל בספר חרדים (מ"ע התלויות בא"י, פ"ב) ומה טוב ומה נעים לשיר שיר ידידות אשר יסד רבי יהודה הלוי עליה באהבה רבה תחלת השירה ארץ הקדושה יקרה חמודה וכו', כן אנו משוררים על ציון רבי יהודה בר אלעאי כל ערב ראש חדש ומתחננים לאל שאל יגרשנו מאלוה.

לכבוד הרב הדומה למלאך ה' צבאות רבי יהודה ב"ר אלעאי ז"ל נעתיק כאן מרגניתא טבא מכ"ק מרן בעל דרכי תשובה זי"ע מה שכתב בהקדמת ספר דרכי תשובה, וזה לשונו: איתא בש"ס פסחים (לג, א) היכי דמי כגון דאחמיץ במחור אבל אחמיץ בתלוש ה"נ דקדשה, א"ל אין, בגזרת עירין פתגמא, ובמאמר קדישין שאילתא, וכן מורין בבי מדרשא כוותי, [ופירש רש"י] עירין מלאכים, כלומר תלמידי חכמים שהם כמלאכי שרת אמרי בבית המדרש כוותי, עד כאן.

וצריכין להבין לאיזה ענין אמר שהתלמידי חכמים שמורין כוותי הם כמלאכי השרת. ונראה לי לפרש על פי מה שראיתי בספר כנפי נשרים על התורה במחזה אברהם פרשת קדושים בפסוק (ויקרא יט, יז) הוכח תוכיח, ותמצית דבריו הוא שיש חילוק במהות הרב המלמד תורה לבני ישראל, דאם הרב אומר דברים שאינם כתובים בתורה ולא הוכיח כן בראיות נכונות רק מדעתו לבד בלא סברא מוכרחת, אז נחוץ שהרב יהיה דומה למלאך ה' צבאות שראוי לסמוך עליו שלא יאמר פיו דבר שאינו כהלכה. אבל אם אינו אומר שום דבר מלבו רק מה שמפורש בתורה או שמוכיח כן בראיות נכונות אז יש לקבל ממנו אף שאינו כמלאך ה' צבאות. ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, צט) מכל מלמרי השכלתי, ואמרו באבות (פ"ד, מ"א) איזה חכם הלומד מכל אדם, עד כאן תורף דבריו. ועל פי זה יובן דברי הש"ס הנ"ל דאמר המקשן אבל אחמיץ במחור ה"נ דקדשה, אמר ליה אין, והלא לא הביא שום הוכחה לדבריו או מקור מוצאו בתורה, ואם כן יש מקום לבעל דין לחלוק דאין לקבל ממנו, על זה אמר בגזרת עירין פתגמא שכן אמרו תלמידי חכמים שדומין למלאכים, ואם כן שפיר יבקשו תורה מפיהם אפילו בלי שום הוכחה וראיה.

ובזה יש לבאר עוד דברי הש"ס (שבת כה, ב) רחיצת ידיים ערבית רשות, ואני אומר מצוה. מה מצוה דאמר ר"י אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אילעאי, ערב שבת עם חשיכה מביאין לו עריבה מלאה חמין ורוחץ בו פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינים ודומה למלאך ה' צבאות. ותמהו כולם רהאי דומה למלאך ה' צבאות אין לו ענין להא שרוצה להוכיח דרחיצת ידיים ערבית היא מצוה. ולפי האמור יתכן שפיר, דכיון שרוצה להוכיח ממנהגו של ר' יהודה בר אילעאי אף על

— (עיין מסכת ברכות כ"ה ע"ב דרבי יהודה ב"ר אלעאי דומה למלאך ה' צבאות) — לדבר טוב אל המלך מלכי המלכים יתברך שמו בעבורינו ובעבור כל בית ישראל ויהודה, ודבר אחד מדבריו לא ישוב ריקם לטובת הכלל והפרט.

הטינו משם דרכינו הלוך ונסוע, והננו עומד על צפת היאיר לעינינו.

בית החיים בצפת

האר"י — הרמ"ק — הר' שלמה אלקבץ — הר' יוסף קארו — התנא רבי פנחס בן יאיר

ט. בבואינו חזרה לצפת נשבר לרסיסים לרגל המלאכה אשר לפנינו עד כה, ואם כי כבר היה אחר חצות היום ובערב שבת קודש, אבל אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] היה מתכוין דווקא לסגולת היום (ל"ג בעומר) בהילולא רבא דרבי שמעון בן יוחאי להשתטח עוד על ציון האריז"ל, אשר האיר על הארץ בהתגלות תורת הרשב"י זי"ע. ובכן בתכיפה אחת ירדנו בחפזון לעמק ההר הגדול (המיוחד לקברות מתים בצפת) לבקר קברות הקדושים אשר בארץ החיים שמה.

ותחלה וראש האיר למול עבר פנינו קבר איש האלקים ראש המקובלים מרן האר"י הקדוש ונורא זי"ע, צורת קברו הוא בגלוי (כצורת הקברים דמדינתנו) בבנין כיפת אבנים כגובה אמה בערך, ולאורך הקבר מכוסה באבן וחרות עליה שמו הרב המקובל וכו' רבינו יצחק לוריא אשכנזי — (נפטר ה' אב שנת של"ב בן ל"ח שנים). מובן ממילא כי ההתרגשות בציון המצויינת הלזה הוא למאוד נעלה, דהלא הוא עיר וקדיש משמיא נחית להאיר לדורי דורות לגלות חכמת האמת העמוקה מני ים עד אין חקר, וצופה ומביט ברוח קדשו באספקלריא המאירה בכל העולמות מקצה אל קצה, וחיילי מרום מזדעזעים ברוח פיו הטהור¹¹, ובאורו נראה אור עד נכון היום במהרה

פי שלא הביא הוכחה או ראיה מן התורה לדבריו כלל, על זה אמר שהיה דומה למלאך ה' צבאות אם כן תורה יבקשו מפיהו גם בלי שום הוכחה וראיה.

11. על ידי חסידותו ופרישותו, אחרי התעסקו ימים ושנים רבים בספרים חדשים גם ישנים בחכמה הזאת, ועליהם הוסיף חסידות ופרישות וטהרה וקדושה, היא הביאתו לידי אליהו הנביא, שהיה נגלה אליו תמיד ומדבר עמו פה אל פה, ולמדו זאת

בימינו — [מעבר מזה מנוחת בנו של האר"י הקדוש מו"ה משה זצ"ל זי"ע], ואילו לא יבא האדם לארץ הקודש אלא בשביל זה להשתטח על ציון האר"י לדין ישמח ויעוז במתת גורלו.

אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] עמד כאן בתפלותיו ורבות מחשבות היחוד והיראה בלב רגש וכליון עינים וכמובן, דהלא זהו האר"י אשר בתורתו יהגה יומם ולילה, כמקובל מאבותיו הקדושים דור אחר דור שקיבלו מהבעש"ט הקדוש זי"ע אשר למד ולימד דעת את העם תורת האר"י, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ובעבודה שבלב זו תפלה.

י. אחר נאחז בשפך שיחנו ועתירתנו ברעדה אצל האר"י החי צעדנו בסמוך לו לעורר תפלה למשה, הוא מנוחת מרן הקדוש האלקי רבינו משה קארדיבארו (הרמ"ק) זי"ע¹², ומשה עלה למרום

החכמה' (לשון רבי חיים וויטאל בהקדמה לשער ההקדמות). וכמו כן זכה לגילויים בשעת השינה, וכמו שכותב חלמידו (פרי עץ חיים שער ק"ש שעל המטה, סופ"א) כי 'כן היה מנהגו ז"ל כשהיה ישן היו מביאין אותו לפני סוריא"ל שר הפנים, והיה שואלו באיזה ישיבה הוא רוצה לילך, והיו מוליכין אותו, ופעם היה בוחר בישיבה של הקביה, ולפעמים בישיבת רבי עקיבא, ולפעמים בישיבת משה רבינו, ולפעמים בישיבת רבי מאיר, וכן על דרך זה בכל מקום שהיה רוצה... ומעשה שהיה ישן מור ז"ל ביום שבת שינת צהרים, ונכנס רבי אברהם הלוי ומצאו שהיה מרחש שפתיו, בין כך ובין כך נתעורר הרב, אמר לו ימחול אדוני שהקצתי אותו משנתו. אמר לו, ומה היה אדוני מרחיש בשפתיו, אמר לו חייך, שעסקתי עכשיו בישיבה של מעלה בפרשת בלק ובלעם דברים נפלאים. ואמר לו יאמר מעכ"ת לי מהני מילי מעלייתא. אמר לו חייך, אם הייתי דורש שמונים שנים רצופים יומם ולילה ממה שמעתי עתה איני יכול להשלים".

האר"י ז"ל השיג כל מיני חכמות שיחות דקלים ואילנות ועשבים, צפצופי עופות, ואף שיחות הדומם ושיתת שלהבת הנר וגחלי אש. היה רואה המלאכים מכריזים בעולם כל ההכרזות ומדבר עמהם. היה קורא וידע במצח האדם מה שחשב בלילה ואיזה נשמה יש בו. היה יודע איזה עבירה עבר האדם מקטנותו עד היום ההוא. וגם השיג מה שעבר על האדם ומה שעתיד לעבור, והכל כהרף עין. ידע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות, ידע במחשבות בני אדם טרם יציאום מן הכח אל הפועל, ידע עתידות וכל דברים ההווים בכל הארץ (הקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות). היה יודע בסוד הגלגולים ובסוד העיבור. לפניו נגלו כל תעלומות החכמה, ואין דבר נסתר ממנו. עוד היתה לו ידיעה אחרת, והוא שהיה קורא לנפש האדם או לרוחו או לנשמתו, והיה מדבר עמה ושואל וחוקר אותה והיא משיבה אותו כל מה שהיה שואל ממנה, וכל מה שאירע לה וכל פרטי הדברים" (שער רוח הקודש). ואף אם אין גילוי בדורנו זה לנביא ותחא, אפילו הכי לא נמנע רוח הקודש מלהיות מרחפת על פניו המאירות הראויין לו (הקדמת רבי חיים וויטאל לעץ חיים).

12. לרוות צמאון המשתוקקים לשמוע את חכמת שלמה, באפריזן אשר עשה המלך

נתעלה לישיבה של מעלה ביום ד' כ"ג תמוז שנת ש"ל] עוד בחייו של האר"י, והוא הלך ללוותו כמבואר בספר הקדוש אור צדיקים (למה"ר מאיר פאפירש זי"ע) בעמוד התורה פרק א'. ועיין שם היטב

שלמה בסהדותא קדישא של קדוש ה' מן בעל שם שלמה זי"ע על סידור הקדוש תפלה למשה, מאיש אלקים הרמ"ק צוק"ל, שגדפס בפרעמישלא תרנ"ב, אנו מעתיקים דברים ככתבן:

בעזה"י. רבינו הקדוש הנשר הגדול הרמ"ק זצלה"ה זי"ע וכ"י, ליש ולביא, ואליו נגלה אליהו הנביא, ומגלה ליה כל טמירא, ובעת משה עלה אל האלקים נפק קדמוי עמודא דנורא, האיש אשר יהרוס לעלות, לעטרהו בשיר המעלות, וכתב וחקק ורשם, יחטא ואשם, כי לא יגמור את ההלל, ואף אפס קצהו לא ימלל, גם יכונן על יתר מראהו צדקותיו, להודיע לבני האדם גבורותיו, כי הכי לא ידע איש עד היום הזה את גבורתו, גדולתו, צדקתו וקדושתו, הלא מקצה השמים מוצאו, ועד קצה השמים כבוד רבם ומוראו.

אך זאת בשבטי ישראל נאמנה אודיע, מה יראו על ככה ומה יגיע, היות בין כל הספרים הקדושים אשר כתב משה, לנו למורשה, אשר בהם נפתחו השמים, והיו לנו לעינים, ומפיהם אנו חיים, אשרי העם שלו ככה, עוד ממגד שמים השביענו ברכה, סידור תפלה למשה איש האלהים, בו נבעו מצפונות, שפונות טמונות, זקוקין דאשא, ומסקו עד רישא, על כל ברכה ותהלה, על כל תחן ותפלה, על כל אות על כל מלה, שמות קדוש קדשים, עליות עולמות וספירות, יחד מאירות, גילה סודם, איה מקום כבודם, משובצים במילואותם, בהיכליהם ובטירותם, הכל מברכה העליונה מקור נחלים, האי נהר דנגיד ואיתרבו נובע, ולאישי אשר על רחובות הנהר רעתו נוטע, נוגע כאור יהיה מידו לו קרנים, וירבה ויבוא בעדי עדיים, וגם לאיש כמוני אשר רזי עולם אין לי לב לדעת, ואון שומעת, הסידור הזה הרצק חן בשפתותיו, ישא מדברותיו, ונשמת שדי יבינהו על פי מדותיו, כוונות קדושות בתורה ובתפלה ובמצות, ביראה ואהבה דברים השווים לכל נפש, דרושים לכל חפציהם, ונועם ה' עליהם. איש איש כפי נחלתו, אשר זכתה לו שדי תבונתו, ישא אלומתו, זה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה חה שיש בו רוח חיים, לעבוד את אלקינו שבשמים, והכל הולך אל מקום אחד יחיד ומיוחד ברוך הוא וברוך שמו.

הסידור הזה עד הנה היה בכתובים טמיר ונעלם, אור מופלא שכסהו עתיק יומין, ועתה הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו, אורות מאופל אמר ויהי, ענני אופל לא יכבהו, ערפלי סתרה לא יעממהו, ויצא השמש בגבורתו, וליהודים היתה אורה, זו תורה, אשר שם משה לפני בני ישראל, וכל ישראל יחדו לקראתו, וברוך ה' יענו לעומתו, והביאו לדפוס ש"ב הרבני המופלג הירא ושלם הנגיד המפורסם מו"ה יעקב משה אמקרויט נ"י מפרעמישלא. ובכן עדת מי מנה אשר רוחכם את אל ועם אנשים נאמנה, הוזהירין בלא רשות המדפיס להדפיסו להסיג גבולו מעת צאתו מהדפוס.

באתי על החתום, ג' שמות תר"נ מונקאטש

שלמה שפירא

המעשה באריכות, כי שני עמודים של אש הלכו סביב למטתו של הרמ"ק אחרי הסתלקותו לחיי העולם הבא כי נורא הוא, ומנוחתו כבוד גם כן תחת כיפה כמו קבר האריז"ל.

יא. וגם פנינו לבית הלוי נעימות ציון קדושת מרן האלקי הקדוש רבינו שלמה אלקבץ הלוי זי"ע (רבו וגיסו של הרמ"ק הנ"ל, ומובא בשל"ה הקדוש מכתבו שהיה עם הבית יוסף בהתגלות דליל חג השבועות, עיין שם)¹³, בעל השירים אשר לשלמה שנתקבלו בכל תפוצות ישראל לומר בליל שבת קודש זמר החרוזים לכה דודי וכו' (בראשי תיבות שלמה הלוי), ובעל המחבר ספר מנות הלוי על מגילת אסתר¹⁴. ולפלא כי המעשה שהביאו בספרי תיירי ארץ הקודש מהקדוש מה"ר שלמה בן גבירול שמרוב חכמתו נתקנאו בו אומות העולם, וישמעאל אחד הרגו והטמינו תחת אילן בגן שלו, ועל ידי

13. זה לשון בן דורו הגה"ק והנורא בעל ראשית חבמה (שער האהבה, פ"ו): ובמפתח של פרנסה יש בו הבחנה להבין לדעת כי יש בורא אחד משגיח על פרטיו ויודע ענייניו בטוב לו, ואם באתי להאריך במה ששמעתי מרבותי מנסים שנעשו לאנשים יחידים בענין הפרנסה על ידי אליהו ז"ל, הייתי יוצא מענין הדרוש.

ופה צפת אחד מהם עדיין הוא בחיים חיותו, ומהר"ר שלמה אלקבץ הלוי נר"י תקן תפלה על המזונות לאומרה בכל יום, ובתיב בה אתה האל הזן מקרני ראמים עד ביצי כנים, ואין ביד שום מלאך ושר יכולת לזון ולפרנס ולבלבל בלבלתך, בבוטב על ידי דוד עבדך (תהלים קמה, טו) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פותח את ידיך ומשביע לבל חי רצון, ובתיב (שם קלו, בה) נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, ומפתח זה הוא בידך לצרף וללכך בני אדם לשיבטחו בך, וידעו כי מושיע אין בלתיך. ובוזה יובן פסוק עיני כל אליך וגו', עיני כל ריבה כל העולמות עליונים ותחתונים שלמטה מהשכינה, שכולם ממתינים אל חיותם ושפעם אליה, כי גם המלאכים יונקים בכל יום מזון מלמעלה, וכן הנשמות העליונות בדפירש (בפרשת תרומה) ופירש בשער הקדושה.

14. ומסופר בספר חיבת ירושלים כי בהשתדכו עם בת זוגו בנעוריו שלח לה בתור מנות הבלה את ספרו 'מנות הלוי' הנזכר לדורות, ונתקבל מאוד בספר פנים יפות בעיניה ובעיני חמיו יותר מפז ומפנינים.

וראה שם בהקדמתו (נדפס לראשונה בוינצ'א שמ"ח), וזה לשונו:

ביאור מגלת אסתר הבנתיו חברתיו יסדתיו אף עשיתיו, אני שלמה הלוי בן אלקבץ, יובל שי לבבד יקר תפארת חותני גביר ונעשה לשם ולתהלה, רודף צדקה וחסד, הנבון בה"ר יצחק, והוא בהן לאל עליך, באשר חבלים נפלו לי בנעימות חלקו וגורלו, אף נחלת בתו שפרה עלי ותהי לי לאשה. ובעד המשלוח מנות אשר ישלחו הבחורים ביום פורים, שלחתי ביאור זה שלוח אליו, ואקרא שמו מנות הלוי, והיה זה בשנת פריט לפרט האלף הששי.

1234567

שהתאנה חנטה פגיה קודם זמנה חקרו, ואכן נודע הדבר ונתלה הרוצח על אותו אילן, מובא בספר הקדוש קב וישר (פרק פ"ו) על מה"ר שלמה אלקבץ ז"ל, יענין שם.

ושלשה רועי ישראל מלאכי אלקים הנזכרים לעיל כבודם במקומם מונח יחדיו, סמוכים לעד לעולם בציוני קבורתם, זה שמ"י (בראשי תיבות ש'למה, מ'שה, י'צחק, שם קדשם) לעולם, וזה זכרם לדור ודור, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אמן סלה.

יב. ולא רחוק משם הלכנו ופגענו ביתה יוסף, הלא הוא ציון קדושת הקדוש האלקי רבינו יוסף קארו זי"ע מרן בעל הבית יוסף ומחבר השלחן ערוך¹⁵, רבן של רבותינו ואבותינו, והלכה כמותו בכל מקום בהגלות לנו ולבנינו, באורו נראה אור. ואחרי אמירת פסוקי דרחמי והשתטחות על קברו הקדוש, חבלים נפלו לנו בנעימים, בעזרת השם יתברך פי שנים, להתהלך באור החיים, לבקר ציוני רבותינו הקדמונים מאירים עינים, בנסתר (האר"י) ובנגלה (הבית יוסף) תורות שתיים, יחדיו יהיו תואמים, [הגם כי כל אחד בפני עצמו היה נאחז בשבח קרני אורות התורה בנגלה ובנסתר משולבים, כמו שרואין מגדולת רבינו הבית יוסף בנסתרות מספר הקדוש מגיד מישרים שגילו לו מן השמים רזין עלאין, ומגדולת רבינו האר"י בנגלות מובא בספר הקדוש דברי תורה חלק א' אות ק"ג בשם כתבי האריז"ל שלמד בהלכה גפ"ת ששה פעמים בנגלה ופעם הז' בנסתר, עיין שם היטב. אבל ללמד לדורות עולם זכו זה בנסתר וזה בנגלה], מלמטה ומלמעלה לאפוי ברחמי בכוללת ופרטות כל בית ישראל.

יג. אחרי ככלות בית החיים הנ"ל, רגלינו עמדו במישור שדה היוצא דרך שם והאיר לנגד עינינו קדושת בן יאיר הוא מנוחת התנא רבי פנחס בן יאיר, (חותנו¹⁶ של רבי שמעון בן יוחאי, ושהוריד עליו דמעות בצאתו מן המערה כמבואר במסכת שבת ל"ג ע"ב, עיין שם),

15. נתבקש לישיבה של מעלה ביום י"ג ניסן של"ה, על מצבת קברו חקוק:

ציון הרב רבי יוסף קארו זצ"ל הבעל שולחן ערוך.

16. הנה מדברי הזהר (בלק ר, ב) אנו למדין שהיה רבי פנחס בן יאיר חותנו של רבי שמעון בר יוחאי. דאיתא שם בזהר: רבי פנחס הוה אוזיל למחמי ברתיה אימיה דרבי אלעזר. וכן הוא בזהר פרשת פנחס (רמ, ב) אמר רבי שמעון בר יוחאי לרבי

שמשכן כבודו בשדה הנזכר¹⁷, וגל של אבנים מוקף סביב עליו. תמונת המקום ואבני קודש ההם תצטיין בלב האדם היראה לעינים רגש חלחלה בעוז חביון, ומה יתבונן לפני מי הוא עומד!

רבינו הגיד שמקובל מצדיקים לעשות הקפות על קבר קדושת רבי פנחס בן יאיר, וכן עשינו, ומרן צעד בראש החבורה באמירת חרוזי אנא בכח ויושב בסתר וכו', והעם אשר אתנו אחריו מקיפין והולכין ז' פעמים, והתעוררות היה עד להפליא, כי בשדה נמצאה, צעקנו

אלעזר בריה ותגל ילדתך דא ברתיה דרבי פנחס בן יאיר חסידא. וכן הוא בבמה מקומות בזהר.

יש שרצו להוכיח שרבי פנחס בן יאיר היה חתנו של רבי שמעון בן יוחאי, מהא דמבואר בגמרא (בבא מציעא פד, ב) שרשב"י נפטר בטרם שמלך רבי, ורבי היה תלמידו של רשב"י, כדאשבחן כמה פעמים בש"ס רבי בשם רבי שמעון. ורבי אלעזר בנו של רבי שמעון היה חברו של רבי אצל רבי שמעון בן גמליאל. ומאידך מצינו שרבי פנחס בן יאיר הלך לבקר רבי בביתו, ואין מסתבר שרבי פנחס חותנו של רבי שמעון רבו של רבי, ילך לבקר רבי, הצעיר ממנו. עוד הוביחו מדברי הזהר (אחרי ס, א) שרבי אלעזר קרא לרבי פנחס בשמו, שאמר אנא לגבי אבא ורבי פנחס ושאר חברייה על אחת כמה וכמה¹⁸. ואם היה זקינו (=אבי אמו) לא היה קוראו בשמו.

רבינו זי"ע (דברי תורה מהדורא תניינא, אות כה) מפרך ב' הוכחות הנ"ל. א] שאין להביא ראיה מהא דרבי פנחס בן יאיר הולך לבית רבי, שרבי פנחס צעיר ממנו, דסיבת הילובו של רבי פנחס לבית רבי, לא היה מפני כבודו של רבי, אלא מפני שרבי היה נגיד, והיה לו בביתו עושר וכבוד ופרדות, אותן שהקפיד עליהם רבי פנחס בן יאיר כדאמרין בחולין. ובפרט שמצינו שרבי פנחס בן יאיר נפטר עוד קודם רשב"י (עיין זהר פרשת האזינו) טרם שמלך רבי. ב] ועל מה שלא קראו לרבי פנחס בן יאיר בתור 'זקנך' 'זקני', אין שום קשיא, על פי הגמרא (סוטה מט, א) דזקנו מצד אמו אין צריכין לכבד (ועיין בש"ך יורה דעה סימן רמח, סק"נ בשם הבס"פ משנה אי בן בתו קדם ללמדו תורה לבן חבירו). ובמו כן הכא לא היה רבי אלעזר צריך לבבד לרבי פנחס ולקראו בתואר 'זקני', מפני שהיה רק זקנו מצד אמו. וכן רבי שמעון בשקרא לרבי פנחס בפני רבי אלעזר בנו לא הוצרך לתארו בתורת ביכוד 'זקנך'.

17. זה לשון אגרת מסע ארץ החיים שנכתב על ידי תלמיד של אור עולם רבי חיים בן עטר זצ"ל (נרפס בווען תרצ"ג): למטה בבקעה גדולה זית אחד עקומה קבור שם רבי פינחס בן יאיר, ויש שם אבן ויש אומרים שזה פתח המערה, וכמה פעמים רצו לבנות כיפה עליו וכל המשתדל בה אינו משלים שנתו. ואמרו שזו המערה היא חלולה מלמטה והולכת עד מירון ששם קבור רשב"י ע"ה. [ובזה יוכן מה שאמר רבי פנחס בן יאיר לנבדו רבי אלעזר ברשב"י הבהיר (בזח"ג קיט, א) ה' מעוז חיי, ביון דקוב"ה אחיד ביה בבר נש, לא מסתפי בההוא עלמא מכל מאריהון ודינין, אוף אנא כהאי גוונא, כיון דאחידנא באבוך וכך לא אסתפינא כהאי עלמא ובעלמא אחרא, עד כאן לשונו. ואיחדם הוא נצחי, הנאהבים והנעימים לא נפרדו]. ובכל ערב ראש חדש עולים כל הצדיקים הקבורים שם משם למעלה כמו שאמר הכתוב (ישעיה סו, כג) והיה מדי חדש וכו'.

והתפללנו להשם יתברך, ודמעות עינינו תשתפכנה על אבני קודש על הציון, ורחמנא אידכר לן קיימיה דפנחס התנא האלקי הזה, המושל בגבורתו עולם – (כמבואר במסכת חולין דף ז' שהלך רבי פנחס בן יאיר לפדיון שבויים וחלק ליה גינאי נהרא בגזירתו תלתא זימני, עיין שם היטב), להראות לנו חסדו, והכל יאמרו אין קדוש כה' בכל קראינו אליו.

יד. בעליתנו מן ההר להעיר צפת עברנו עוד סמוך למערת קדושת התנא רבי יהושע, (והעולם אומרים על זה קבורת הושע בן בארי הנביא, אמנם אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] הגיד בשם האריז"ל שכתב מפורש (בשער הגלגולים) שאינו כן, רק התנא רבי יהושע כנ"ל), ושועתינו ממרחק עלות להר קדשו בשיח שפתותינו ובצפיותינו צפינו בזכות התנא הזה אשר בכח תפלתו רב להושיע וכל קדושי עמו אשר מנוחת כבודם הרמה בהר ובשפלה הלזה, ומפני קדושת שבת קודש הממשמש ובא לא היה אפשר עוד לבקר היכלי קבורתם, גם את הידועים איה מקום כבודם מונח – (ואני לעצמי עם הרבנים הגאונים מבני החבורה (שליט"א) [זי"ל] רגלינו ירצו ולא ייגעו עוד אחר כך ביום א' בבוקר בצפת להשתטח על קבורת הקדושים הללו – מרן האלשיך¹⁸

18. אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] בהתפלאו שם בצפת על אשר מערת קבורת האלשיך הק' זי"ע הוא למרחוק מגדר קבורת האריז"ל הק' זי"ע, (אם כי היה בימיו כנודע, וכאשר המהר"ש אלקבץ זי"ע מנוחתו סמוך להאריז"ל, וכן רואין שמה מסביב ציוני קבורת רבים ובטח המה מגדולי תלמידי האריז"ל אשר כשתולי זיתים סביב לו, ומדוע את האלשיך הק' לא הטמינו סמוך לו שם). הגיד ונתן טעם לשבח, בהיות שמבואר בכתבי האריז"ל אשר אמר על האלשיך זי"ל שהוא לא בא בגלגול עולם הזה כעת אלא לבחינת דרוש להיות דורש טוב לעמו (עיין בפיסקא שלאחר זה), ולא רצה ללמוד עמו ביחוד חכמת הקבלה כמו למה"ר חיים וויטאל זי"ל (מובא בשם הגדולים חיד"א במערכת מהר"ם אלשיך, עיין שם). ואם כן מזה נראה שלא היה האלשיך הק' משורש נשמת של האריז"ל הק' בענינו, ועל כן גם ציונו רחוק ממנו, ולא ראי זה כראי זה, טובים השנים בשרשי נשמתם בגבהי מרומים, זכותם יגן עלינו.

ומענין הדרושים של האלשיך הקדוש שמעתי ממרן (שליט"א) [זי"ע] כי האריז"ל הקדוש אמר שראה שכל הפמליא של מעלה הלכו לשמוע דרשות האלשיך, ועל כן גם הוא הלך לשמוע אמרותיו הטהורים בשעה שהחכם יושב ודורש ברכים. ופעם אחת דרש דרש משה (האלשיך הקדוש) בענין לבן הארמי אשר החליף את משכורתו של יעקב אבינו עשרת מונים, ואמר עשר פעמים עשר הוא מאה פעמים אשר לבן הלך בתחבולות שונות ועצות עמוקות איך לרמות את יעקב כה וכה. וחשב בזה האלשיך הק' כל התחבולות שחשב לבן הארמי, והעם בשמעם נתפעלו והתענגו משוב טעמו, והאריז"ל עשה תנועת שחוק אז, ואחר כך חלף הלך לו באמצע הדרשה. ואמר האריז"ל כי ראה אשר לבן היה שם בשעת הדרשה, ועל כל פעם ואופן שהזכיר האלשיך

הקדוש זי"ע, ומרן הקדוש מה"ר יצחק אבוהב זי"ע, ומרן הקדוש בעל המחבר ספר באר מים חיים זי"ע, ומערת ינוקא המובא בזהר הקדוש, וגם במקוה של האר"י הקדוש אשר שם בשפת הבית החיים זכינו ליגע בידים במימיה מימי הדעת) – ובפרט את שאינם ידועים לנו.

וכאשר הגיד לנו אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] אז בצאתינו מבין ההרים הרמים שם, כי מקובל (בשם האר"י הקדוש זי"ע) שישנו פה בצפת הר אחד שטמונים בתוכו קבורת צדיקים כפלים כיוצאי מצרים, עד כאן דבריו. ומי יעלה בהר הזה? מפני חסרון ידיעה איזהו! ומי ימנה ויספר את רובע ישראל וצעדיהם לדעת אם לא יעברו ברגל שם דרך ישכון אור צדיקים נסתרים, והמקום אשר עומד עליו אדמת קודש הוא, כי יודע ה' דרך צדיקים, ויזכור לנו אהבת איתן קדושת תורתם וצדקתם להגן באלף המגן בתוך כל ישראל.

טו. אחר הדברים האלה באנו לאכסניא שלנו בצפת בעיפות והתפקות כל חוליות שדרתינו מסדר עבודת היום אשר עבר עלינו מבלי לתת ריוח בין עדר לעדר, חמדת הימים אותו קראנו. וכ"ק מרן (שליט"א) [זי"ע] לא חפץ לשנות מנהגו לסעוד במסיבת חברים מקשיבים ביום הזה, וסעדנו עוד סעודה בחפזון לכבוד ההילולא דל"ג בעומר – [רבינו קיבל לכאן ידיעה על ידי טעלעגראם מירושלים עיר הקודש להתפלל עבור הסבא קדישא, וכחץ פלחה כליותינו ידיעה זו, אבל התחזקנו בבטחון ששיגי רפאות תעלה בקרוב]. אחר ברכת המזון הגיע זמן טבילה במקוה לכבוד שבת מלכתא כי ינטו צללי ערב.

לרמות בזה את יעקב אבינו, הרכין לבן את ראשו ונענה לו כי אמת יהגה חבו, אשר גם בזה כיוון לרמות וגם בזה כו', ועל ידי זה שחק האר"י הק' זי"ע. ושמעתי עוד מענין זה יותר, ואין כאן מקומו להאריך.

וזה לשון הרה"ק רבי חיים בן עטר ז"ל בספרו ראשון לציון (משלי, סימן א): ספרו לי על חד בדרא ה"ה הרב משה אלשיך ז"ל, כי באותו זמן שהיה מתעסק בצרכי הגוף למצוא טרף, באותן שעות חבר פירוש על התורה כולה, כי ידיו היו עסקניות ומחשבותיו חכמניות בתורה, הנה זה האיש הוא שמור ומשומר.